

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Колодницька Р.В.

кандидат географічних наук, доцент,

Відокремлений підрозділ

Національного університету біоресурсів і природокористування України

«Бережанський агротехнічний інститут»

АГРОЛАНДШАФТИ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОЗНАКИ ТА ПОШИРЕННЯ

Агроландшафти, як і будь-які природні територіальні системи, характеризуються певною сукупністю ознак, які складають їх функціональний портрет. Будь-яка ознака є проявом сили, яка дозволяє щось виконати або виробити; цей прояв сили притаманний об'єкту або системі, в яких вони існують, до тих пір, доки не буде знищено порядок речей, які його обумовлюють [1]. Водночас відбувається еволюційне закріплення в системі не тих ознак, які перемогли в боротьбі за існування, а тих, які органічно вписалися в єдине гармонійне ціле більш високого рівня організації; тобто виявилися не більш сильними, а більш сумісними в цій системі й не порушили її організованості [3]. Тобто ознака є рисою або властивістю, яка характеризує об'єкт як індивідуальне утворення [2].

Таким чином, функціональні ознаки агроландшафтів певним чином здатні характеризувати просторово-часову організацію цих антропогенно-модифікованих територіальних утворень. Саме поняття функціональної організації територіальних систем належить до параметрів їх порядку, якій притаманна одна з головних системоформувальних і системо підтримувальних функцій. На сьогодні функціональну організацію розуміють як відомий порядок і послідовність у виконанні системою необхідних дій, спрямованих на досягнення наближеної і далекосяжної мети. Загалом функціональна організація системи є структурною організацією її поведінки, доцільної діяльності, активності, форм і засобів само прояву [4]. Це взаємодіюча сукупність функціональних процесів і явищ, які формують, підтримують, коректують і контролюють цілісність системи, спрямовані на виконання мети функціонування, через емерджентну взаємообумовленість її структурно-функціональних складових [2].

Важливим поняттям при цьому є «мета» просторово часового існування територіальних систем. Вважають, що така мета ієрархічно поділяється на глобально-еволюційну і локально-функціональну. Останню розуміють як усукупнений функціональний процес системи, спрямований на досягнення нею стану функціональної квазірівноваженості [2].

На території Карпатського національного природного парку історично в сільському господарстві переважало тваринництво з перевагою вівчарства. На цій основі склалась культура полонинського господарства зі своїми типами споруд, формами випасу, виробничих функцій, організації побуту, способами обробки, переробки молокопродуктів і т.д. Випас худоби влітку, переробка молока, заготівля сіна на зиму були одним з основних занять гуцулів. Велика рогата худоба та вівці давали й інший прибуток. Так з овечих шкір, після відповідного обробітку виготовлялись кожухи, кептарі та інше; шкіра великої рогатої худоби використовувалась для виробництва взуття, кінської збруї, з овечої вовни виготовлялось сукно для одягу, ліжники тощо.

В межах Карпатського НПП колгоспи і радгоспи в часи УРСР існували тільки на території Верховинського району. В даних господарствах землі використовувались для заготівлі сіна і випасу великої і дрібної рогатої худоби. Колгоспи і радгоспи в основному займались тваринництвом. Після їх реформування тваринництвом і вівчарством гуцули займаються у власних господарствах.

Наявність сільськогосподарських земель на території парку наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Площа основних категорій сільськогосподарських земель КНПП
облікованих при лісовпорядкуванні, га**

Користування	Всього	В тому числі			
		рілля	сіножаті	пасовища	сади
Землі, надані НПП у постійне користування, в тому числі	2643	4	279	2359	1
Яремчанська міська рада	2146,5	3,5	234	1908	1
Верховинський район	496,5	0,5	45	451	-
Землі, включені в межі НПП без вилучення у землекористувачів, в тому числі	4514	-	1726	2783	5
Яремчанська міська рада	2639	-	1726	908	5
Верховинський район	1875	-	-	1875	-
Усього по НПП	7157	4	2005	5142	6

Розраховано автором за даними КНПП

Із 2359 га пасовищ на землях, які надані НПП в постійне користування 1228 га альпійських луків, знаходиться в заповідній зоні, де випас худоби забороняється.

Незважаючи на великі потенційні можливості сільськогосподарських угідь, переважна частина їх внаслідок нераціонального використання і відсутності відповідної агротехніки малопродуктивна. Значна віддаленість полонин від населених пунктів утруднює заходи щодо їх покращення. Тут частину пасовищ займають асоціації з перевагою непридатних у кормовому відношенні щавлю альпійського, чорниці, брусниці, мохів та лишайників, на частині полонин є поодинокі дерева і біогрупи сосни гірської, вільхи зеленої і ялини звичайної.

Загалом подібне ведення традиційного сільського господарства притаманне виключно для цього регіону України й одержало назву господарства «верховинського» типу.

Список використаних джерел:

1. Ламарк Ж. Б. Избранные произведения. Т. 2 / Ж. Б. Ламарк. – М.: АН СССР. – 1959. – 995 с.
2. Петлін В. М. Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень / В. М. Петлін. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 400 с.
3. Пресман А. С. Организация биосферы и её космические связи / А. С. Пресман. – М.: Гео-синтез, 1997. – 240 с.
4. Созінов О. О., Сонько С. П. Агроекосистема // Екологічна енциклопедія: у 3 т. / О. О. Созінов. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006. – Т. 1. – С. 14.

Танасюк М.В.

*кандидат географічних наук, асистент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА СТАНУ ЛАНДШАФТІВ ТЕРИТОРІЇ СЕЛА ТОПОРІВЦІ НОВОСЕЛИЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проведення ландшафтно-геохімічних досліджень є одним із необхідних аспектів вивчення екологічного стану територій, що дає змогу дослідити ступінь забрудненості природного середовища, міграційну здатність геокомплексів залежно від хімічного складу та фізико-хімічних властивостей їхніх компонентів, можливі ареали накопичення забруднюючих речовин, геохімічну здатність ландшафтних комплексів до самоочищення від забруднюючих речовин тощо.

Завданням ландшафтно-геохімічних досліджень територій є оцінка екоумов та екоситуації в межах природних та антропогенних геокомплексів. Об'єктом оцінювання виступають змінені внаслідок антропогенних впливів